

Mari Jääskeläinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), diakoni
Opinnäytetyö, 2021

VARAMUMMO- JA -PAPPATOIMINTA SEURAKUNNAN VAPAAEHTOISTYÖSSÄ PERHEIDEN ARJEN TUKENA

TIIVISTELMÄ

Mari Jääskeläinen

Varamummo- ja -pappatoiminta seurakunnan vapaaehtoistyössä perheiden tukena

42 sivua ja 2 liitettä

Kevät 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoni

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa varamummo- ja -pappatoiminnan tarvetta lapsiperheiden ja mahdollisten vapaaehtoisten varamummojen ja -pappojen osalta sekä saada selville millaisia toiveita ja ajatuksia heillä toiminnasta on. Työelämän yhteistyökumppanina on Karjasillan seurakunta Oulun evankelis-luterilaisesta seurakuntayhtymästä. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on olla apuna Karjasillan seurakunnalle sen toiminnan kehittämisessä.

Kartoitus tehtiin puolistrukturoidulla Webropol-kyselylomakkeella. Tietoa kyselystä ja linkkiä kyselylomakkeeseen jaettiin Karjasillan seurakunnan varhaiskasvatuksen sosiaalisen median kanavien kautta perheille sekä toiminnassa oleville perheille sekä vapaaehtoisille. Kysely toteutettiin kesällä 2020. Kysely toimi välineenä selvittää toiminnan kehittämisen tarvetta. Vastausten perusteella varamummo- ja -pappa toiminnalle koettiin tarvetta perheiden tukiverkon vahvistajana.

Osana opinnäytetyönä on kehitetty toiminta-askleet ja tärkeimmät arvot varamummo- ja -pappatoiminnalle sen mahdolliseen aloitukseen ja vapaaehtoisten perehdytykseen. Aihe opinnäytetyöhön nousi perheiden kanssa heidän tilanteistaan käydyistä keskusteluista tukiverkon tarpeesta. Ajatusta aiheesta vahvisti se, että Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Karjasillan seurakunnan strategiasa päätavoitteina seuraaville vuosille ovat muun muassa heikommassa asemassa olevien auttaminen sekä vapaaehtoistyön vahvistaminen. Jatkoaiheena tälle opinnäytetyölleni voisi olla perehdytys- ja koulutusmateriaalin tekeminen vapaaehtoisille varamummo- ja -pappatoimintaan mukaan lähteville tai tutkimuksena selvittää esimerkiksi erityisesti yksinhuoltajaperheiden tilannetta sekä tuen tarvetta ja toiveita.

Asiasanat: diakoninen perhetyö, kotivanhemmuus, seurakunnan vapaaehtoistyö, varamummo- ja -pappatoiminta ja vapaaehtoistoiminta perheiden parissa

ABSTRACT

Mari Jääskeläinen

Surrogate grandparents in the parish volunteer work program as a mean to support the daily lives of families

42 pages, 2 appendices

Spring 2021

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree in Social Services, Diaconal Work

The purpose of this thesis was to map interest in the surrogate grandparent volunteer work program within families with children and prospective surrogate grandparents, as well as any wishes and thoughts they might have about such a program. The working life partner for this thesis was the parish of Karjasilta, part of parish union of the Evangelical Lutheran Church in Oulu, Finland. The aim of this study was to assist the parish of Karjasilta in developing its activities.

The survey was carried out as a semi-structured Webropol questionnaire. Information about the survey and a link to it was distributed through the parish of Karjasilta social media channels for early childhood work as well as through email to active families and volunteer workers. The survey was accomplished in summer 2020. The survey was a key to sort out the need to develop work at the parish. The answers to this survey pointed out that there is a need for this surrogate grandparent program to support families as a support network.

In addition, action items and core values have been defined for ramping up the surrogate grandparent program and induction of volunteer workers. The topic of the thesis arose from discussions with families about challenges in their everyday life. This coincides with one of the main goals of the Evangelical Lutheran Church of Finland and the parish of Karjasilta for the coming years, helping the disadvantaged and strengthening volunteer work. The work started from this thesis could be extended by creating onboarding and training material for the surrogate grandparent volunteers and by further studying the everyday challenges faced by single parent households.

Keywords: diaconal family work in parish, stay-at-home parents, surrogate grandparent, volunteer work in parish, volunteering with families

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KOTIVANHEMMUUS, TUKIVERKOSTO JA VAPAAEHTOISTYÖ	8
2.1 Kotivanhemmuus käsitteinä	8
2.2 Kotivanhemman sosiaaliset suhteet.....	9
2.3 Tukiverkosto ja sen merkitys erityisesti lapsiperheiden arjessa	11
2.4 vapaaehtoistyön yleiset periaatteet.....	12
2.5 Seurakunnan vapaaehtoistyön periaatteet.....	14
2.6 Seurakunnan perhetyö ja diakoninen työote	16
3 OLEMASSA OLEVAA VARAMUMMO- JA -PAPPATOIMINTAA.....	18
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	20
5 TAUSTA JA YHTEISTYÖKUMPPANI.....	21
6 KYSELY JA KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	23
7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	24
8 KYSELYN VASTAUKSISTA ESILLE NOUSEVIA TEEMOJA.....	26
8.1 Varamummo- ja -pappatoiminnan tarve	26
8.2 Toiveet varamummo- ja -pappatoiminnalta.....	27
8.3 Tukiverkoston tilanne	28
8.4 Mukaan toimintaan.....	29
8.5 Ajatuksia toiminnasta	30
9 VARAMUMMO- JA -PAPPA TOIMINNAN ALOITUS JA PERUSAJATUKSET	31
9.1 Perusajatus ja -arvot varamummo- ja -pappatoiminnalle	31
9.2 Toiminta-askleet varamummo- ja -pappatoiminnan aloittamiseksi	33
10 POHDINTA JA ARVIOINTI	34
LÄHTEET.....	37

LIITE 1. Kyselykaavake	43
LIITE 2. Varamummo- ja -pappatoiminnan perusarvot Karjasillan seurakunnassa.....	45

1 JOHDANTO

Huoli lapsiperheiden vanhempien voimavarojen riittävydestä ja heidän jaksamisestaan sekä lapsiperheiden tukiverkoston heikkenemisestä on nostettu esille ja tukimuotoja lähdetty kehittämään vuonna 2004 (Paavola, 2004, s. 4). Edelleen aihe on paljon esillä perheiden monimuotoisen arjen keskellä. Työnsäni perhetoiminnan ohjaajana Karjasillan seurakunnassa on useammassa vanhempien kohtaamisessa tullut esille, kuinka tukiverkot ovat kaukana tai yhteydet läheisiin ovat heikentyneet. Lisäksi on tullut esille lasta hoitavan aikuisen tarve aikuiskontakteihin lapsiperhearjen keskellä. Erityisesti nyt koronapandemian aikana on noussut huoli vanhempien jaksamisesta, kun sosiaalinen kanssakäyminen on ollut rajatumpaa. Tätä on selvittänyt muun muassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vauvaperheiden jaksamista kartoittavalla tutkimuksella (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2021).

Evankelis-luterilaisessa kirkossa pohditaan jatkuvasti, missä on kirkon paikka toimia yhteiskunnassamme. Tärkeinä pohja-ajatuksina kirkon toiminnalle on kristillinen ihmiskäsitys, lähimmäisen rakkaus sekä kristittyinä osallisena toimiminen (Kirkkohallitus, 2021, s. 4). Lähivuosina Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on nostettukin tärkeiksi painopistealueiksi osallisuus ja sen kautta merkityksellisyyden ja kuuluvuuden kokeminen sekä kirkkoon sitoutuminen (Kirkkohallitus, 2014, s. 9-10). Erityisesti diakoniatyössä keskeisenä tavoitteena on eri-ikäisten ihmisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen ja heikommassa olevien tukeminen (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, 2021).

Yhteistyökumppaniksi tähän opinnäytetyöhön lähti Karjasillan seurakunta Oulun evankelis-luterilaisesta seurakuntayhtymästä. Karjasillan seurakunnan toimintasuunnitelmassa 2021 on nostettu painopistealueiksi seuraavat: ”rakennamme tietä hengellisyyteen, jossa yhdistyvät uudet tavat ja kristillinen perinne”, ”toimimme kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ja vähäosaisten puolustajana” ja ”mahdollistamme ihmisten toimimisen vastuunkantajana

kattavasti ja laaja-alaisesti”. (Karjasillan seurakunnan toimintasuunnitelma 2021) Myös Karjasillan seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelmassa vuodelle 2021 määritellään yhdeksi tavoitteeksi diakonisen työtteen vahvistaminen. Toisena tavoitteena mainitaan pyhäkouluohjaajien sekä muiden vapaaehtoisena toiminnassa mukana olevien (esimerkiksi perhekerhoemännät) tai toimintaan haluavien vapaaehtoisten tukeminen ja rohkaiseminen tehtävässään sekä juurruttaminen omaan seurakunnan toimintaan. (Karjasillan seurakunnan varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma, 2021).

Opinnäytetyön aihetta päättäessä nousi ajatus nostaa esille nämä kaksi tärkeää painopistealuetta ja selvittää, olisiko vapaaehtoisvoimin toteutettava varamummo- ja -pappatoiminta lapsiperheiden parissa yksi mahdollinen keino toteuttaa näitä tavoitteita. Opinnäytetyössä lähdettiin kyselytutkimuksen avulla kartoittamaan perheiltä ja vapaaehtosilta, mitkä olisivat heidän toiveensa ja ajatuksensa varamummo- ja -pappa toiminnasta sekä rakentamaan pohjaa tämän toiminnan aloittamiselle.

Haasteeksi tämän opinnäytetyön teossa nousi se, että opinnäytetyö aloitettiin yhdessä opiskelukaverini kanssa parityönä, mutta henkilökohtaisista syistä hän joutui jättämään opinnot tauolle. Näin ollen olen jatkanut opinnäytetyön loppuun yksin vastausten analysoinnin ja raportin osalta. Haluan kiittää opiskelukaveriani hänen panoksestaan opinnäytetyön aiheen suunnittelussa ja pohjustamisessa sekä kyselyn toteuttamisessa.

2 KOTIVANHEMMUUS, TUKIVERKOSTO JA VAPAAEHTOISTYÖ

2.1 Kotivanhemmuus käsitteinä

Kotivanhemmuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsen huoltaja, usein äiti, hoitaa lasta kotona, eikä toimi ansiotyössä vaan toimii vanhempainvapaa- rahalla tai kotihoidon tuella. (Peruspalvelukuntayhtymä. Kallion alueen lapsi- ja perhepalvelut i.a.)

Keskusteluissa kotivanhemmuudesta, kuten lehtiartikkeleissa, blogeissa ja keskustelupalstoilla, nostetaan esille usein, että kotivanhemmuus ajatellaan suomalaisessa yhteiskunnassa monesti ansiotyötä huonommaksi työksi, ja kotivanhempina toimivat joutuvat kohtaamaan negatiivisia kommentteja muun muassa siitä, että heidät mielletään laiskoiksi. Toisaalta kotivanhempi on voinut itse rakentaa identiteettiään työn pohjalle, minkä kerrotaan kotiin jäädessä johtavan identiteetin hämärtymiseen ja roolin hakemiseen omassa elämänpäässä. Monet ovat pohtineen rooliansa kotivanhempänä ja kuinka siihen ovat muut esimerkiksi lähipiiri suhtautunut. Onko niin, että kotivanhemmuutta ei meillä Suomessa arvosteta, koska ajatellaan, että kotivanhemman tulisi olla mieluummin tuottava työntekijä? (Mikkola, A., 2018.)

Suomessa ei ole helppo perustella kotiäidiksi jäämistä, varsinkin pidemmäksi aikaa toteaa Terhi Heinilä naisjärjestöjen keskusliitosta (Kaitainen, 2020). Hän toteaa, että voi johtua siitä, että meillä on olemassa hyvää ja laadukasta varhaiskasvatusta. Kuitenkin erityisesti pienille lapsille perusturvallisuuden ja tunne-elämän tasapainoinen kehittyminen tapahtuu paremmin äidin tai muun läheisen aikuisen tuodessa lämpöä, turvaa ja jatkuvuutta. Hyvinvoivassa perheessä lapsen kasvuympäristö on turvallinen ja vakaa, Heinilä selventää.

Yhdysvaltalaisen tutkimuksen (Duncan, 2019) mukaan kysyttäessä ajatuksia kotivanhemmuudesta, voi saada hyvin erilaisia vastauksia. Osa vastaajista voi todeta, että kotivanhemmat ovat laiskoja, kun taas toiset sanovat, että kotiin

jäävä vanhempi on tehnyt elämänsä parhaan päätöksen. Kotivanhemmuutta tukeviksi syiksi, on tutkimus nostanut muun muassa sen, että saa keskittyä perheeseen ja lapsiin ja näkee heidän kehityksensä läheltä ja kaiken ikäiset lapset hyötyvät kehityksessään kotivanhemmuudesta.

Kotivanhemmuus ei sovi myöskään kaikille. Osa voi kokea työelämän hyvin mielekkäänä. Ja yhä enemmän tutkimuksen mukaan kotivanhemmat raportoivat masennuksesta, jaksamisen ongelmista ja sosiaalisesta eristyneisyydestä raportoi yhdysvaltalainen very well family- sivusto. (Duncan, 2019.) Samoin yhdysvaltalaisen gallup -sivuston mukaan kotivanhemmat kokevat helpommin henkisen hyvinvoinnin ongelmia esimerkiksi taloudellisten huolien vuoksi (Mendes ym. 2012). Suomessakin on nostettu esille kotivanhempien tuen vahvistamista esimerkiksi mielipidekirjoituksissa.

Eräässä blogissa yksi äiti kuvaa kotivanhemmuutta niin, että se on kaiken arjen touhun, siivoamisen, pyykkäämisen ja räkäisten nenien pyyhkimisen ohella lähinnä hyväksi ihmiseksi kasvattamista ja jatkaa, että se on maailman vastuullisin ja vaikein tehtävä. Hänen mukaansa kotiäitiys myös haastaa eikä koe koskaan kasvaneensa ihmisenä niin paljon kuin kotiäitivuosina. (Jansson, 2015). Kotivanhemmuudesta voi löytää työuraa mielekkäämmän tarkoituksen elämään.

2.2 Kotivanhemman sosiaaliset suhteet

Sosiaaliset suhteet ovat tärkeä osa ihmisen kokemaan kokonaisvaltaista hyvinvointia. Muut hyvinvoinnin osa-alueet ovat turvallisuus, elämänlaatu ja osallisuus. Tämä on todettu terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen hyvinvointikompassi 2018- kartoituksessa, jossa on tutkittu laajasti suomalaisten hyvinvointia. (Karvonen 2018, 97-98.)

Kun vanhempi jää kotiin hoitamaan lasta esimerkiksi vanhempainvapaalle, konkretisoi se uuden elämäntilanteen ja siihen liittyvät sosiaalisten suhteiden

muutokset. Useat tuttavuussuhteet liittyvät työympäristöön ja äitiysvapaan alettua yhteydet työelämään harvenevat. Aikaisemmin työhön liittyneet aikuis-kontaktit vähenevät tai saattavat tyrehtyä kokonaan. (Pietilä-Hella 2010, 105-106.)

Pietilä -Hella on viitannut Paajaseen (2007) todetessaan, että suomalaisvanhemmille tärkeitä ihmissuhteita ovat ystävät ja sukulaiset. Äitiyslomalla näihin ihmissuhteisiin olisi aikaa, mutta usein lähisukulaiset eivät asu naapurustossa, vaan välimatkaa voi olla pitkä, jopa satoja kilometrejä. Näin luontaiset lähikontaktit eivät ole kaikkien ulottuvilla. Erityisesti esikoisen syntymä myös suuntaa äitien ajatuksia raskauteen, synnytykseen ja vauva-aikaan. (Pietilä-Hella 2010, 105-106.)

Useissa suomalaisperheissä juuri äiti jää kotiin hoitamaan lasta tai lapsia. Isät pitävät isyysvapaat, monesti niin, että äitikin on kotona ja jatkavat pian töitä. Arkipäivät vauvan kanssa yksin kotona ovat useille äideille haasteellisia. Äidit huomaavat elävänsä vauvan- ja kodinhoidon rutiinin keskellä. Ruokinta ja pyykki muodostavat perustoiminnot, joiden kertaantumiset rakentavat arkea. Kotityön rytmi ja pienen lapsen tarvitsevuus uuvuttavat usein äitiä. (Pietilä-Hella 2010, 105-106.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton tutkimuksen Mitä kuuluu, vanhempi 2016 – kyselyn (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2016) mukaan lapsiperheessä läheiset ihmiset nähtiin pääosin voimavarana. Sosiaalisten suhteiden tilanteet kuvattiin kuitenkin hyvin moninaisiksi. Useat vanhemmat olivat esimerkiksi kokeneet risti-riitoja muun muassa lasten isovanhempien kanssa kasvatusasioissa tai tilanteessa, jossa olisi tarvittu apua. Osa vanhemmista vastasi, että oli jäänyt ilman tukea, vaikka olisi sitä tarvinnut. Tutkimuksessa nousi esille, että on tärkeää, että lähellä elävät ihmiset, niin sukulaiset, ystävät, kuin ammattilaisetkin kysyvät vanhemmilta useammin: ”Mitä sinulle kuuluu?”.

Vanhemmuuden tukeminen nostetaan tärkeäksi rooliksi seurakunnalle kirkkohallituksen julkaisussa (Kirkkohallitus, 2021). Vanhemmuuteen koetaan kohdistuvan paljon ohjeita ja paineita. Osa vanhemmista tuntee epävarmuutta oman vanhemmuutensa laadusta. Usein vanhemmuuden tueksi riittää arjen

jakaminen, sen huomaaminen, että kaikkien perheiden elämässä on haastetta. Tärkeää on olla tuomassa esille viestiä, että vanhempi riittää omana itsenään.

2.3 Tukiverkosto ja sen merkitys erityisesti lapsiperheiden arjessa

Tukiverkosto tarkoittaa läheisten ihmisten muodostamaa kokonaisuutta, jonka laajuuden ja suuruuden määrittäminen on subjektiivista (Karhula 2018, 14). Karhula (2018, 14) on Hyytiin (2015), Kauppilaan (2015), Koskelaiseen (2015) ja Rantaeskolaan (2015) viitaten päätyntynyt siihen, että sosiaalinen tukiverkosto on ihmistä kaikilla elämän alueilla kannatteleva ja palautumista sekä työhyvinvointia kokonaisvaltaisesti edesauttava voima. Näin voidaan ajatella, että sosiaalinen tukiverkosto eheyttää niin henkistä kuin fyysistä hyvinvointia.

Edelleen Karhulan (2018,14) mukaan sosiaalinen tukiverkosto on eräänlaista henkistä pääomaa. Kun vahvan tukiverkoston jäsenet jakavat keskenään ajatuksia, hyödyttää tänä sekä ajatusten kertojia, kuin niiden vastaanottajia. Näin henkinen pääoma kasvaa. Tässä on myös ihmisten kanssa tehtävän vapaaehtoistyön yksi voima ja vahvuus.

Harisalon ja Miettisen (2010) mukaan tietynlainen verkostoituminen on tärkeää jokaisen ihmisen kohdalla, koska kaikki ovat arjessaan riippuvaisia toisten avusta, tuesta ja voimavaroista. Jokapäiväinen verkostoituminen on mahdollista riittävällä tukiverkostolla, kun kaikki niin sanotusti puhaltavat yhteen hiileen, eikä ketään jätetä yksin. (Karhula 2018, 15.) Tämän ajatuksen vuoksi opinnäytetyön kartoituskyselyssä onkin kartoitettu sekä vanhempien että vapaaehtoisten tukiverkoston tilannetta.

Mannerheimin lastensuojeluliiton Uudenmaanpiirin toiminnanohjaajan Pia Metsähuoneen (Mommo, 2015) mukaan erityisesti lapsiperheiden tukiverkosto on ohentunut. Tähän liittyy erityisesti pääkaupunkiseudulla muuttoliike kaukaa maakunnista kaupunkiin erityisesti työn perässä, jolloin tukiverkosto jää maakuntaan, eikä ole läheisiä ihmisiä, joilta pyytää apua. Metsähuone sanoo, että

avun pyytäminen ei monellekaan ole helppoa. Suomessa elää ihmisillä edelleen yksin pärjäämisen ajatus. Kuitenkin jokainen tarvitsee joskus apua ja tulisi olla ihan tavallista pyytää apua eikä tarvitse pärjätä yksin. Samaa totesi opinnäytetyötä varten haastateltu Karjasillan seurakunnan diakoniatyöntekijä Lasse Hertteli (Henkilökohtainen tiedonanto 3.3.2021).

Mannerheimin lastensuojeluliiton tutkimuksen Mitä kuuluu, vanhempi? vastasi (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2016) 1035 vanhempaa ympäri Suomen. Tämän tutkimuksen mukaan lapsiperheissä läheisiltä saatava apu ja tuki koettiin korvaamattomaksi, kun sitä oli saatavissa. Useimmin tukea saatiin lasten isovanhemmilta ja ystäviltä. Läheisiltä saatava tuki oli usein tiedonjakamista tai konkreettista käytännön apua, kuten lastenhoitoapua ja taloudellista tukea esimerkiksi lasten harrastuksiin. Kuitenkin noin kolmannes vanhemmista kertoi, että ei saa tukea läheisiltä. Sukulaiset ja ystävät asuivat kaukana tai heitä ei ollut lainkaan perheen arjessa. Useat vanhemmista kertoivat isovanhempien tuen puuttumisesta. Tämä saattoi johtua esimerkiksi erimielisyyksistä tai ristiriitaisista odotuksista, isovanhempien terveysongelmista tai siitä, että isovanhemmat eivät yksinkertaisesti olleet kiinnostuneita lapsenlapsistaan.

Opinnäytetyön nostaman varamummo- ja -pappatoiminnan tarkoituksena voidaan myös ajatella olevan se, kun parhaimmillaan saadaan yhteen apua tarvitsevat vanhemmat ja auttamishaluiset vapaaehtoiset, voi heidän välilleen syntyä mahdollisesti tukiverkosto, joka kantaa arjessa, jopa pitkälle tulevaisuuteen.

2.4 vapaaehtoistyön yleiset periaatteet

Vapaaehtoistyö on EU:n määritelmän mukaan palkatonta, vastikkeetonta, omasta tahdosta tehtävää kolmatta osapuolta hyödyttävää, perheen ja ystäväpiirin ulkopuolella tapahtuvaa, kaikille avointa toimintaa (Kirkkohallituksen lausunto, 2015). Vapaaehtoistyö tuottaa sekä yhteiskunnallisesti, että yksilötasolla arvoa,

jota ei voida mitata pelkässä rahassa. Kuitenkin vapaaehtoistyön taloudellinen arvo on merkittävä (Suomen sosiaali ja terveys ry, 2021).

Vapaaehtoisuus lisää sekä vapaaehtoistoiminnan kohteen että sen tekijän hyvinvointia todetaan Suomen Sosiaali ja Terveys ry:n (2021) sivuilla. Vapaaehtoisuus on mahdollistava puite niin henkilökohtaiselle kuin yhteisölliselle muutokselle, ja se tähtää aina yleiseen ja yhteiseen hyvään. Vaikka toiminta kohdistuisi yksittäiseen ihmiseen, sen vaikutukset ulottuvat myös yksilön ulkopuolelle. Vapaaehtoisuus on tuottavaa ja palkitsevaa, ja se yhdistää ihmisiä yhteisöissä.

Vapaaehtoinen saa osallistumisestaan merkityksellisyyden ja osallisuuden kokemuksia, mikä voi parantaa hänen omaakin terveyttään. Vapaaehtoistyö vahvistaa parhaimmillaan minäkuvaa, itseilmaisua ja identiteettiä sekä kehittää taitoja ja auttaa oppimaan uutta. Jokaisella vapaaehtoisella on omat syynsä, miksi hän on lähtenyt mukaan vapaaehtoistoimintaan. (Suomen sosiaali ja terveys ry, 2021.)

Kirkkohallituksen tiedotarkiston julkaisussa (Kirkkohallitus, 2018) kerrotaan, että vapaaehtoisuus on Suomessa yhä suosittumpaa. Vapaaehtoistyötä tekevien prosentuaalinen osuus on tällä hetkellä jopa 40 % väestöstä, kun vastaava luku kolme vuotta aiemmin oli 33 prosenttia. Tämä selviää Kansalaisareenan, Kirkkohallituksen ja Opintokeskus Siviksen Taloustutkimuksella teetästä tutkimuksesta (Kirkkohallitus, 2018). Tämä tutkimus osoittaa myös, että viime vuosien aikana nuorten vapaaehtoisena toimiminen on kasvanut samalla, kun eläkeläisten ja miesten vapaaehtoistyö on vähentynyt.

Samassa Kirkkohallituksen julkaisussa (Kirkkohallitus, 2018) nostetaan esille, että vapaaehtoistyötä ajatellaan tehtävän nykyään enemmän verkossa, järjestöjen ulkopuolella ja lyhytaikaisesti. Tämän tutkimuksen mukaan vapaaehtoistyötä tehdään kuitenkin pääosin pitkäkestoisesti sekä säännöllisesti ja kasvotusten järjestöjen tai yhteisöjen organisoimana. Vapaaehtoistyötä tehdään kirkossa eniten lasten ja nuorten parissa.

Tämän vapaaehtoistoiminnan tutkimuksen (Kirkkohallitus, 2018) mukaan suurimmat esteet vapaaehtoistyölle ovat ajan puute ja se, että kukaan ei pyydä mukaan. Reilut puolet vastanneista haluaisi osallistua vapaaehtoistointaan, jos pyydetttäisiin. Vapaaehtoisena oltiin keskimäärin reilut 15 tuntia kyselyä edeltäneiden neljän viikon aikana. Vuonna 2015 vastaava luku oli hieman yli 18 tuntia. Kolme suosituinta vapaaehtoistyön muotoa olivat tutkimukseen osallistuvien mielestä auttaminen, talkootyö ja neuvontatehtävät.

Vapaaehtoisuutta määrittävät monenlaiset lait, kuten työturvallisuuslaki (23.8.2002/738), Pelastuslaki (379/2011), Tietosuojalaki (1050/2018) sekä erilaiset määräykset, kuten määräys vapaaehtoisen vakuuttamisesta, kustannusten korvaamisesta sekä ohjeistuksen, milloin työ on vapaaehtoistyötä. Sen on oltava tilapäistä, palkatonta eikä siihen voi edellyttää erityistä ammattitaitoa. Lisäksi seurakunnassa vapaaehtoiset kirjoittavat alle ja sitoutuvat salassapitosopimukseen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, vapaaehtoistointaa säätelevät lait ja normit. i.a.) Nämä on otettava huomioon vapaaehtoistointaa järjestettäessä.

2.5 Seurakunnan vapaaehtoistyön periaatteet

Vapaaehtoistoinnalla on evankelis-luterilaisessa kirkossa pitkät perinteet. Vapaaehtoistojen määrä on tilastojen mukaan yli 100 000 ja useissa seurakuntien toiminnoissa tärkeinä toteuttajina ovat vapaaehtoiset vastuunkantajat. (Kirkkohallitus, 2015.) Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on monia erilaisia mahdollisuuksia tehdä vapaaehtoistyötä). Vapaaehtoisia toimii jumalanpalveluksissa, musiikkitoiminnassa, nuorisotyössä, varhaiskasvatuksessa, sielunhoitajina ja hallinnossa luottamushenkilöinä kuten kirkkoneuvostojen ja -valtuustojen jäseninä. Suurin joukko toimii diakoniatyön parissa. (Kirkon tutkimuskeskus, 2016.)

Seurakunnan varhaiskasvatuksessa toimii vapaaehtoisia monissa tehtävissä, Eniten heitä on pyhäkoulujen ohjaajina ja lasten kerhoissa. Perheiden apuna vapaaehtoisia on toiminut kymmenesosassa seurakuntia ja jonkin verran vähemmän lasten ja nuorten tukihenkilöinä. Varhaiskasvatuksen vapaaehtoiset olivat mukana hyvin monenlaisissa tehtävissä, kuten perheleireillä, perhetapahtumissa, perhekerhoissa sekä lapsi- ja perhetyön tukiryhmissä ja tapahtumissa (Kirkon tutkimuskeskus, 2016.)

Seurakunnassa on kautta aikain toimittu aktiivisesti vapaaehtoistoimin niiden hyväksi, jotka tarvitsevat apua. Kirkon vapaaehtoistoiminnan tehtävänä on kutsua ihmisiä merkittävään työhön rakkauden ja vastuun yhteisössä, ja tarjota jokaiselle mahdollisuus antaa aikaansa ja osaamistaan yhteiseen käyttöön. Tämä ajatus on yksi Oulun evankelis– luterilaisen seurakuntayhtymän strategian painopistealueista vuosille 2021- 2026 (Oulun seurakuntayhtymä, 2019). Lasten, nuorten, perheiden ja vanhusten tukeminen on nostettu tässä strategiassa tärkeäksi tavoitteeksi.

Kohtaamisen kirkko 2020- raportin (Kirkkohallitus, 2014) mukaan kirkon tehtävä on kutsua ihmisiä Jumalan yhteyteen sekä rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta. Tämän tehtävän toteutuminen on vapaaehtoisuuden pohjana. Tältä pohjalta on määriteltä kirkon vapaaehtoistoiminnan perustehtävä, joka on kutsua ihmisiä osallisuuteen rakkauden, luottamuksen ja vastuun yhteisössä ja tarjota jokaiselle mahdollisuus antaa aikaansa ja osaamistaan yhteiseen käyttöön omien lahjojensa mukaan.

Diakoniatyöhön sisältyvässä yhteisöllisessä toiminnassa on keskeistä yhdessä tekeminen, yhteyteen saattaminen ja keskinäinen auttaminen. Kirkon vapaaehtoistyöllä on vahvat teologiset perusteet. Kirkko on elävä yhteisö, Kristuksen ruumis, jossa on useita eri jäseniä. Kasteen ja ehtoollisen kautta meidät on kutsuttu osallisuuteen ja yhteyteen (koinonia) Kristuksen ja toistemme kanssa. Jokainen jäsen on osa samaa ruumista. Vapaaehtoistoiminta on siten osa kirkon olemusta. Kastettuina kristittyinä meidät on kutsuttu vastuuseen seurakunnan tehtävän toteutumisesta ja toisistamme. (Kirkkohallitus, 2014.)

Kohtaamisen kirkko- raportin (Kirkkohallitus, 2014) ajatuksista nousee se, että kirkko vahvistaa yhdessä tekemistä. Yhdessä toimitaan ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden ja ympäristövastuun puolesta. Toiminta-ajatuksena on vahvistaa seurakunnassa ja lähiyhteisöissä verkostoja, joissa toteutuvat osallisuus, lähimmäisenrakkaus ja luottamus. Tärkeää on vahvistaa seurakunnan vapaaehtoistoimintaa kaikenikäisten keskuudessa, tukea omaehtoisia toiminta- ja vertaisryhmiä sekä edistää ihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämänsä ja osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon.

Karjasillan seurakunnassa vapaaehtoistyö on vilkasta. Vapaaehtoisia toimii kuoroissa, isosina, kirkkokahvin keittäjinä, kirkkoväärteinä, aamupuuron ja kerhojen tarjoilujen laittajina, varhaisnuorten kerhonohtajina, lähetystyön vapaaehtoisina, pyhäkouluohjaajina yms. (Karjasillan seurakunnan toimintakerhotoimus, 2020). Karjasillan seurakunta on mukana Oulun seurakuntayhtymän vapaaehtoisprojektissa. Tämän projektin tarkoituksena on vahvistaa vapaaehtoistyötä ja vapaaehtoisten roolia ja huomioimista seurakunnan työssä (Karjasillan seurakunnan toimintasuunnitelma, 2021).

2.6 Seurakunnan perhetyö ja diakoninen työote

Seurakunnan perhetyöllä tarkoitetaan kaikkea seurakuntien niin työntekijöiden kuin vapaaehtoisten toimintaa, jolla vahvistetaan monimuotoisten perheiden ja niiden jäsenten hengellistä elämää, kasvua ihmisenä, keskinäistä välittämistä ja kunnioitusta, jaksamista vaikeissa elämäntilanteissa sekä yhteyttä seurakuntaan. (Minäkö perhetyön tekijä?, 2012, 7.) Perhetyö lähtee lähimmäisen rakkaudesta ja toisen auttamisesta ja rinnalla kulkemisesta. Se pyrkii vahvistamaan ja tukemaan perheen sisäistä käytäntöä sekä antaa tukea ja neuvontaa esimerkiksi haastavissa elämäntilanteissa. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, diakoninen perhetyö, i.a.) Tästä nousee perhetyön diakoninen työote.

Seurakunnan perhetyön periaatteita ovat perhe- ja voimavaralähtöisyys. Lisäksi käytännön toiminnassa nähdään tärkeänä tasavertaisuus, kiireettömyys ja realistisuus. Perhe nähdään yksilöistä koostuvana kokonaisuutena, vuorovaikutusyksikkönä, voimavarana ja yhteistyökumppanina. Esimerkiksi yhden perheenjäsenen tukeminen vaikuttaa koko perheeseen. (Rättyä 2009,106) Perhetyön toimintamuotoja ovat Rättyän (2009, 106) diakoniatyöntekijöiden työn käytännöistä tekemän tutkimuksen mukaan kotikäynnit, vastaanotot sekä käytännön toiminta lasten ja nuorten parissa.

Perhelähtöisen seurakunnan ajatus on olla turvapaikka ja mahdollistaa ylisukupolvisia kohtaamisia. On tärkeää tunnistaa, että perhe voi olla moninainen, jonka jokainen itse määrittää. Perhe voi olla hajaantunut usealle paikkakunnalle tai useaan maahan työn, opiskelun tai maahanmuuton seurauksena ja otamme sen huomioon toiminnassamme. (Kirkkohallitus, i.a.)

Perheitä pyritään seurakunnan työssä tukemaan niin käytännön keinoin kuin emotionaalisesti. Seurakunta tarjoaa muassa taloudellista- ja keskusteluapua sekä perheneuvontaa. Seurakunnat tarjoavat perheille lisäksi monenlaista toimintaa: perheleirejä, -retkiä ja ryhmätoimintaa sekä tapahtumia. Tämä seurakunnan toiminta tarjoaa lapsiperheille mahdollisuutta yhdessäoloon hieman erossa arjesta ja tätä kautta virkistäytymistä. Lisäksi toiminta on usein ilmaista tai hyvin edullista ja palvelee myös perheitä, joiden toimeentulo on heikompi. (Rättyä, 2009, 106). Joissain tapauksissa on myös diakoniatyö voinut maksaa perheen osallistumisen ja tukea näin perhettä. Seurakunnan monipuolisen perhetyön voidaan ajatella olevan sisällöltään diakonista perhetyötä.

3 OLEMASSA OLEVAA VARAMUMMO- JA -PAPPATOIMINTAA

Opinnäytetyön taustaksi tutkittiin, mitä varamummo- ja -pappatoimintaa ja sen kaltaisia toimintamalleja on jo käynnissä. Löysimme tällaista toimintaa muun muassa Punaiselta Ristiltä, Mannerheimin Lastensuojeluliitolta, Vaasan ensi- ja turvakodilta sekä care.com-sivustolta. Care.com on yksityinen yritys ja toiminta on maksullista (care.com, i.a.).

Punaisen ristin varamummo- ja -pappatoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jossa ”mummoikäinen” nainen tai mies haluaa vapaaehtoisesti olla osana alakäisen lapsen ja hänen perheensä elämää. Varamummon tehtävä ei ole toimia ilmaisena lapsenvahtina tai kodinhoitajana, vaan nimenomaan rikastuttaa lapsen ja hänen perheensä elämää yhdessäololla ja elämäkokemuksella. Varamummo voi ottaa isovanhempien paikan perheessä, jossa luonnollinen isovanhempisuuhde puuttuu, tai täydentää olemassa olevaa isovanhempisuuhdetta, jos perheen omat isovanhemmat ovat kaukana tai muuten estyneitä.” (Red Net, i.a.)

Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on perhekummitoimintaa, joka on sisältönsä ja toiminta-ajatustensa puolesta hyvin rinnastettavissa varamummotoimintaan. Perhekummin on tarkoitus osallistua perheen arkeen sekä olla läsnä heille. Tapaamiset voivat olla yhteisiä vaunulenkkejä tai perhekahvilassa, kaupassa tai leikkipuistossa käynti. Voidaan myös tavata jommankumman kotona ja tehdä yhdessä ruokaa tai muita arkisia asioita. Perhekummin ei ole tarkoitus olla lasten hoitaja tai kodinhoitaja. Kummisuhteen aluksi perhe ja kummi määrittelevät yhdessä tavoitteet perheen tarpeista käsin. Perhekummi ja perhe tapaavat säännöllisesti yleensä kerran viikossa tai joka toinen viikko. Tapaamiset kestävät yleensä muutaman tunnin. Perhekummit ovat vapaaehtoisia, joiden on tarkoitus vahvistaa lapsiperheen hyvinvointia ja vanhemmuutta sekä antaa voimia arkeen. Mannerheimin lastensuojeluliitolla on myös varamummo

toimintaa maahanmuuttajaperheille sekä kylämummi- ja -vaaritoimintaa perheyhmissään. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2020)

Varamummo tai varakummi toimintaa löytyy Vaasan ensi- ja turvakodilta. Heidän ajatuksensa mukaan varamummo on vapaaehtoinen tukihenkilö ja hän saa tehtävänsä vapaaehtoistyön koulutuksen. Varamummon on heidän toiminta-ajatuksensa mukaan tarkoitus toimia perheessä, jossa vanhemmat ovat eronneet, ensisijaisesti lapsen tukihenkilönä, mutta osaltaan myös vanhemman. Varamummon tarve voi syntyä, kun vanhempi kokee, että perheellä ei ole riittävästi läheisiä ihmisiä, joilta pyytää apua kriisin keskellä. Esimerkiksi näin voi olla tilanteessa, jossa perhe on muuttanut uudelle paikkakunnalle ja välimatka läheisiin on pitkä. Tärkeäksi koetaan, että osapuolet kohtaavat säännöllisesti ja sopivat yhdessä tapaamisten sisällöstä. (ensi- ja turvakotien liitto, i.a.)

Varamummo ja – pappatoimintaan liittyen on tehty muutama ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, joista nousee myös tietoa, missä kaikkialla varamummo- ja -pappatoimintaa toteutuu. Vuonna 2009 Iina Backman (Backman, 2009) on tehnyt sosiaalialan opinnäytetyönsä *Varamummot lasten ja perheiden tukena*. Siinä hän oli tutkinut Keravan vapaaehtoisen hyvinvointikeskuksen talkooreenkaan varamummo- ja -pappatoimintaa.

Toinen opinnäytetyö oli vuodelta 2019 hoitoalan opinnäytetyö jokaiselle lapselle isovanhempi – varamummotoiminta. Tia Björkman ja Sanna-Mari Vaarna (Björkman, Vaarna, 2019) olivat selvittäneet opinnäytetyössään isovanhemmouden merkitystä lapsille ja vanhemmille sekä tehneet Varkauden SPR:n varamummotoimintaa näkyväksi tekemällä esitteen toiminnasta. He olivat tehneet haastattelun niin päiväkodille isovanhempien merkityksestä kuin varamummotoimintaan osallistuvilta toiminnan merkityksestä.

Satu Puumalainen oli opinnäytetyössään ”Rakkautta, aikaa ja kokemusta” Ikäntyneiden kokemuksia varaisovanhemmudesta (Puumalainen, 2008) oli kerännyt kokemuksia viideltä varaisovanhempina toimineilta. Nämä varaisovanhemmat saaneet arvokkaan roolinsa ilman järjestön organisointia arjen

kontaktien avulla. On olemassa näitä yksittäisiä varamummoja- ja -pappoja niin päiväkodeissa, perheryhmissä kuin yksittäisillä perheilläkin.

Varamummo- ja -vaaritoimintaa on aloitettu opinnäytetyönä Kuopion Salpauselän evankelis- luterilaisessa seurakunnassa kahdessa perhekerhossa. Tämä on Anna Sipuran (Sipura, 2014) opinnäytetyö varamummo- ja -vaaritoiminnan käynnistäminen perhekerhossa vuodelta 2014.

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoitus on kartoittaa, olisiko uudelle, lapsiperheitä kohtavalle vapaaehtoistoiminnalle tarvetta Karjasillan seurakunnassa ja kehittää Karjasillan seurakunnan perhetyön toimintaa vapaaehtoistyön vahvistamisen ja diakonisen työtteen kautta yhdessä diakoniatyön kanssa. Kehittämistyön taustaksi on selvitetty kyselytutkimuksen avulla lapsiperheiden varamummo- ja -pappatoiminnan tarvetta ja millaisia toiveita tällaiselle toiminnalle olisi seurakunnan toimintamuotona. Kyselyn avulla on kartoitettu niin perheen vanhemmilta kuin itse yksittäisiltä vapaaehtoisilta, olisiko heillä halua ja tarvetta tällaiseen toimintaan ja mitä toiveita heillä tälle toiminnalle olisi.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

Onko kyselyn vastaajien mielestä varamummo- ja -pappa toiminnalle tarvetta Karjasillan seurakunnan alueella?

Mitä toiveita varamummo- ja -pappa toiminnalle olisi niin lapsiperheiden vanhemmilla kuin vapaaehtoisilla?

Opinnäytetyössä on koottu toiminta-askleet varamummo- ja -pappatoiminnan aloittamisen ja toteutuksen avuksi. Lisäksi on kehitetty pääarvot varamummo- ja -pappatoiminnan pohjalle. Opinnäytetyön tavoitteena on olla apuna uuden toimintamallin aloittamiseen, jonka avulla päästäisi kohtaamaan ja

tavoittamaan perheitä, jotka ovat tuen tarpeessa ja löytää uusia vapaaehtoisia tekemään tärkeää työtä perheiden parissa.

5 TAUSTA JA YHTEISTYÖKUMPPANI

Tämän opinnäytetyön työyhteisökumppani, Karjasillan seurakunta on yksi Oulun evankelis- luterilaisen seurakunnan seitsemästä seurakunnasta. Seurakunta käsittää Oulun kaupungin Kaakkurin, Kastellin, Kaukovainion, Karjasillan ja Maikkulan sekä Metsokankaan alueet. Seurakunnassa on noin 35 000 jäsentä ja työntekijöitä 48. Karjasillan seurakunta on kaupunkiseurakunta, joka toimii monien eri alojen toimijoiden, muun muassa kaupungin sekä eri seurojen ja järjestöjen kanssa yhteisellä pelikentällä. Karjasillan seurakunta on mukana esimerkiksi aluedemokratian edistämässä alueyhteistyössä, johon kuuluu monien eri tahojen, kuten kaupungin ja järjestöjen edustajia. (Karjasillan seurakunta, toimintakertomus, 2020) Näissä yhteistyöryhmissä jaetaan kuulumisia, tietoja alueen tilanteista ja eri tahojen toiminnasta, jotta vältytään päällekkäisyyksiltä, löydetään hyviä yhteistyömahdollisuuksia sekä voidaan vastata erimerkiksi lapsiperheiden tarpeisiin.

Karjasillan seurakunnassa toimitaan työalatasolla sekä vahvasti myös aluepainotteisesti moniammatillisissa aluetyöryhmissä. Alueita on kolme: Karjasilta-Kaukovainio, Kastelli-Maikkula ja Kaakkuri-Metsokangas. Moniammatilliseen aluetyöryhmään kuuluvat aluevastaava kappalainen, pastorit, nuorisotyön, diakoniatyön ja varhaiskasvatuksen työntekijöitä sekä seurakuntamestareita. (Oulunseurakunnat, i.a.) Tämä antaa hyvän pohjan työalojen rajat ylittävään yhteistyöhön, joka on tavoitteenakin seurakunnassa.

Oulun kaupunki on muuttovoittokunta ja lisäksi on muuttoliikettä kaupungin sisällä. Tämä näkyy myös Karjasillan seurakunnan jäsenistössä. Ulkoinen muuttoliike on voimakasta siksi, että Oulun kaupungilla on tarjota työtä ja

opiskelupaikkoja. Työpaikan saaminen ja yleisesti työmahdollisuuksien laajuus on lapsiperheiden ensisijainen Ouluun muuton syy. Lisäksi kaupungissa on laajat opiskelumahdollisuudet lapsiperheiden vanhemmille. (Oulun kaupunki, 2019.)

Opinnäytetyön aiheesta on taustaa selvitettäessä haastateltu Karjasillan seurakunnan diakoniatyöntekijää Lasse Hertteliä, joka työskentelee pääasiassa Kaakkuri-Metsokangas alueella. Se on lapsirikkain alue Karjasillan seurakunnassa. Lapsiperheiden tukiverkon puute näkyy Herttelin mukaan hänen työssään kohtaamien perheiden tilanteessa. (Hertteli, Lasse, diakoniatyöntekijä. Henkilökohtainen tiedonanto 3.3.2021.)

Tausta ajatus tälle opinnäytetyölle lähti siitä, kun työssä perheitä kohdatessa tuli vastaan, että monilla on hyvin vähän läheisiä ihmisiä, sukulaisia, ystäviä ja naapureita, joilta pyytää apua. Yhteisöllisyys on heikentynyt, mutta sitä kuitenkin ihmiset yleensä kaipaavat. Tämän nosti esiin myös diakoniatyöntekijä Hertteli. Hän kertoi, että työssä kohdattavilla lapsiperheillä usein isovanhemmat ovat kaukana, työelämässä tai yhteys ei ole niin läheinen ja aktiivinen. Sisaruksia on monilla vähän. Ystäväsuhteet saattavat olla haastavia lapsiperheen arjessa. Sisarukset ja ystävät voivat olla hyvin saman ikäisiä ja elää myös hektistäkin lapsiperheen arkea. Läheiset saattavat asua kaukana. Lisäksi näyttää, että pärjäämisen kulttuuri elää vahvana Suomessa. Avun tarpeen kanssa jäädään helposti yksin. On ehkä vaikea pyytää apua ja kertoa tilanteestaan varsinkin läheisille. Varamummo- ja -pappa toiminta voisi vastata tähän tukiverkon tarpeeseen, totesi diakoniatyöntekijä Hertteli. (Hertteli, Lasse, diakoniatyöntekijä, henkilökohtainen tiedonanto.)

Taustaksi on myös tutkittu millaista varamummo- ja -pappatoiminnan tyyppistä toimintaa on jo olemassa. Tämän kaltaista toimintaa toteuttavat Oulun alueella ainakin care.com, Mannerheimin lastensuojeluliitto sekä Punainen risti. Lisäksi arjen apua lapsiperheille tarjoavat esimerkiksi Lapsi rikas – hanke sekä seurakunnista Oulunsalon ja Haukiputaan seurakunnat. Oulunsalon seurakunnassa on Följyssä –toiminta ja Haukiputaan seurakunnassa Kamraatti -toiminta. Uutena on aloitettu Oulunjoen seurakunnassa ulkoilukummi-toiminta

lapsiperheille. Nämä seurakunnan toiminnot toteutuvat kuitenkin työntekijävoimin (Oulunseurakunnat, i.a.)

6 KYSELY JA KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö, jossa työyhteistyökumppanina on Karjasillan seurakunta ja erityisesti sen varhaiskasvatus ja diakoniatyö. Kehittämistyön taustaselvitykseksi keräsimme ajatuksia varamummo- ja -pappatoiminnasta lapsiperheiden vanhemmilta ja mahdollisilta vapaaehtoisilta puolistrukturoidulla kyselytutkimuksella. Kyselyn toteutimme Webropol- ohjelmalla.

Opinnäytetyötä varten tehtiin sopimus Karjasillan seurakunnan kanssa. Kyselystä on tiedotettu Karjasillan seurakunnan varhaiskasvatuksen Facebook- ja Instagram -sivulla, jossa on jaettu kyselylinkkiä taustatietoineen. Näin vastaamaan ovat päässeet kaikki näitä sosiaalisen median kanavia seuraavat. Lisäksi kyselylinkkiä sekä tietoa kyselystä on jaettu sähköpostilla toiminnassa oleville perheille ja vapaaehtoisille.

Kysely valmistui kesän 2020 alussa ja ensin se lähetettiin neljälle testivastantajalle. Kyselyyn tehtiin muutamia muutoksia heidän kommentointinsa jälkeen muun muassa selkeyttämällä kyselyä. Tämän jälkeen kysely avattiin kesäkuussa 2020 julkisesti avoimesti vastattavasti jakamalla kyselylinkkiä ja tiedottaminen kyselystä aloitettiin. Aluksi emme saaneet montaakaan vastausta. Ehkä kesäkausi lomineen vaikutti tähän. Jatkoimme kyselyn aukioloaikaa syyskuun alkuun ja jatkoimme kyselyä tiedottamista. Näin saimmekin 14 vastausta kokonaisuudessaan. Vastaajista kymmenen oli lapsiperheen vanhempia ja neljä mahdollista vapaaehtoista. Vastaajat koostuivat todennäköisesti heistä, jotka kokivat kyselyn ja sen teeman tärkeänä.

Kyselyn vastausten kannustamana lähdettiin kehittämistyönä rakentamaan toiminta-askleet ja -arvot varamummo- ja -pappa toiminnalle mahdollisen

toiminnan aloittamiseen pohjaksi. Näin tämä opinnäytetyö voisi olla apuna Karjasillan seurakunnan toiminnan kehittämiseksi. Tämä matalan kynnyksen malli voisi olla apuna kohdata tuen tarpeessa olevia lapsiperheitä ja saada seurakunnan toimintaan perheiden hyväksi vapaaehtoisia.

7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tämän opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus lähtee aiheen valitsemisesta. Opinnäytetyön eettisyys nojaa diakoniatyön perusajatukseen lähimmäisenrakkaudesta ja siitä, että diakoniatyö on Jumalan rakkauden vastaanottamista ja välittämistä toisille. Nämä toteutuvat arjessa ihmisen arvon kunnioittamisena, oikeudenmukaisuutena, vastuullisuutena ja käytännön tekoina. (Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet, 2016.)

Tämän opinnäytetyön eettisyyden pohjana on lisäksi ajatus, että seurakunnalla on tärkeä tehtävä vastata lapsiperheiden tuen tarpeeseen sekä antaa mahdollisuus vapaaehtoisille toimia yhteisen hyvän eteen. Opinnäytetyön aihe nojaa kristillisen ihmiskäsityksen ajatukseen, että olemme jokainen arvokkaita. Diakoniatyön eettisistä ohjeista varamummo- ja -pappatoiminnan pohja-ajatukseksi nousee niin kutsuttu hyvän kierrätys, joka tarkoittaa sitä, että diakoniatyöntekijä kutsuu, kannustaa ja ohjaa ihmisiä huolehtimaan toinen toisistaan. Toisena ohjenuorana voidaan pitää yhteisöllisyyden toteutumista mikä onnistuu, kun diakoniatyöntekijä tukee ihmisten ja yhteisöjen voimavaroja sekä omaehtoista selviytymistä, ja täten edistää vuorovaikutuksen syntymistä ihmisten välillä. (Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet, 2016.)

Karjasillan seurakunnan kanssa on sovittu opinnäyteyhteistyöstä sopimuksella, jonka on allekirjoittanut kirkkoherra kesäkuussa 2020. Lisäksi opinnäytetyön aiheesta ja toimintatavoista muun muassa kartoituskyselyn tekemiseen on sovittu

vs. johtavan diakoniatyöntekijän Asta Leinosen ja varhaiskasvatuksen ohjaajan Marjaana Lassin kanssa, jotka ovat myös avainasemassa toiminnan mahdollisessa toteuttamisessa. Opinnäytetyön kartoitus on tehty puolistrukturoidulla Webropol- lomakkeella. Eettisyys ja luotettavuus on tässä otettu huomioon sillä, että kyselyyn vastataan anonymisti, jotta vastaajat saavat kertoa ajatuksiaan ilman tunnistettavuutta. Lisäksi kyselyn vastaukset on käsitelty luottamuksellisesti ja ne hävitetään tietosuojalain mukaisesti. Tästä on tiedotettu myös kyselyn esitelyssä vastaajille.

Kyselystä on tiedotettu ja kyselylinkkiä jaettu vastattavaksi avoimesti Karjasillan seurakunnan varhaiskasvatuksen sosiaalisen median kanavilla (Facebook ja Instagram) ja lähettämällä tietoa kyselystä toiminnassa oleville perheille ja vapaaehtoisille. Kyselystä on tiedotettu mahdollisimman kattavasti ja avoimesti. Kyselylinkki on ollut avoin vastattavaksi kaikille halukkaille. Kysely suunnattiin luotettavuuden lisäämiseksi juuri lapsiperheen vanhemmille ja mahdollisille vapaaehtoisille suoraan, jotta vastaamaan pääsevät he, jotka ovat toiminnassa osallisena ja jotta saisimme juuri heiltä tietoa (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2020).

Kyselyn vastaajajoukko oli valitettavan pieni, ja tämän vuoksi nousee kysymys, voiko vastauksista koota suurta joukkoa koskevia päätelmiä. On mahdollista, että vastaajajoukko jäi pieneksi, koska kysely oli auki kesäaikaan 2020 tai siitä, että siihen ottivat aikaa vastata he, jotka kokevat varamummo- ja -pappatoiminnan tärkeäksi. Vastaajat olivat kuitenkin vastanneet ajatuksella ja avanneet paljonkin henkilökohtaista tilannettaan. Tästä voisi päätellä, että kysely on koettu luotettavaksi vastata.

Opinnäytetyön luotettavuutta on vahvistettu siten, että on hankittu taustatietoa aiheesta, kuten muun muassa diakonisesta perhetyöstä, seurakunnan vapaaehtoistyöstä, vapaaehtoistyöstä yleensä sekä kotivanhemmuudesta ja heidän tuen tarpeestaan. On myös selvitetty millaista varamummo- ja -pappatoimintaa on jo olemassa ja minkälaiset ovat tämän olemassa olevan toiminnan periaatteet. Lähteisiin on viitattu asianmukaisesti osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas 2.0 mukaan (Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2020) Opinnäytetyössä on lähdetty kartoituksesta nousevan toiveen pohjalta, että tällaiselle toiminnalle olisi tarvetta,

luomaan pohjaa mahdolliselle Karjasillan seurakunnassa järjestettävälle varamummo- ja -pappatoiminnalle.

Opinnäytetyössä on lähdetty rakentamaan mahdolliselle varamummo- ja -pappatoiminnalle perusarvoja. Nämä perusarvot on nostettu yleisistä vapaaehtoistyön arvoista, diakoniatyöntekijöiden eettisistä ohjeista sekä seurakunnan vapaaehtoistyön perusteista. Tämä tuo myös eettisen pohjan koko toiminnalle. Lisäksi on rakennettu toiminta-askleet toiminnan aloitukseen käyttämällä hyödyksi jo olemassa olevia toimintamalleja vapaaehtoistyöhön sekä yleisiä seurakunnan toimintamalleja tämän kaltaisen toiminnan toteuttamiseen.

Itse toiminnassa tärkeää on tuntea perheet ja vapaaehtoiset ja heidän tilanteensa, sopia yhteiset pelisäännöt ja tukea toiminnassa olevia toiminnan aikana. Vaitiolovelvollisuus, kunnioittaminen sekä ihmisten keskinäinen luottamus ovat tärkeitä arvoja toiminnassa. Tämä tuo toimintaan eettisyyden ja luotettavuuden käytännön tasolla.

8 KYSELYN VASTAUKSISTA ESILLE NOUSEVIA TEEMOJA

8.1 Varamummo- ja -pappatoiminnan tarve

Vastaajat yhtä lukuun ottamatta olivat sitä mieltä, että heidän mielestään varamummo- ja -pappatoiminnalle olisi tarvetta, joko heidän omalle perheelleen tai tuttavaperheelle (kuvio 1). Yksikään ei ilmaissut tuntevansa mahdollisia vapaaehtoisia varamummoksi tai -papaksi. Tämä on ymmärrettävä tulos, koska lapsiperheiden tukiverkostojen tiedetään olevan heikot. Tähän kysymykseen vastasivat kaikki. Kyselyn vastausten perusteella nousi siis yksiselitteinen tulos, että varamummo- ja -pappatoiminnalle olisi tarvetta Karjasillan seurakunnan alueella.

Kuvio 1 Olisiko varamummu- ja -pappatoiminnalle tarvetta?

8.2 Toiveet varamummu- ja -pappatoiminnalta

Kun kysyttiin, mitä toiminnalta toivottaisi, olivat selkeästi tärkeimmät toiveet aikuinen juttukaveri sekä yhteistä ajanvietettä, kuten lukeminen, laulaminen, pelailu sekä kyläily. Lisäksi toivottiin ulkoiluseuraa. Muita toiveita, joita olivat kaupassa tai ostoksilla käynti, toimintaan, esim. perhekerhoon lähtemiseen apuna oleminen, asiointiapuna olona ja apua kirkon tilaisuuksissa käymiseen, olivat nostaneet yksittäiset vastaajat (Kuvio 2).

Kuvio 2 Mitä toivoisit varamummu- ja -pappatoiminnalta?

Yksi vanhemmista avasi toiveitaan seuraavasti:

Haluaisimme perheellemme oikean mummon, tai isovanhemmat. Toivomme yhdessäoloa. Olemme etsineet varamummoa neljä vuotta ja löytäminen on vaikeaa.

Näistä erityisesti kolmesta eniten valituista toiveesta nousee ajatus, että vanhemmat toivovat yhteisöllisyyttä, arjen jakamista ja laajempaa sosiaalista verkostoa.

8.3 Tukiverkoston tilanne

Kysymykseen, onko vastaajalla riittävä ja toimiva tukiverkosto, seitsemän heistä vastasi, että ei ole tai, että jonkinlainen tukiverkosto on, mutta kaipaisi vahvistusta. Tähän kysymyksen selitettiin tilannetta muun muassa niin, että useammalla perheellä isovanhemmat ovat kaukana ja yhdellä perheellä olivat isovanhemmat pitkäaikaissairaita. Kerrottiin myös, että ystäväperheitä tai sisarruksia lapsineen on lähellä, mutta heillä on samankaltaiset haasteet lapsiperhearjessa. Kaksi vastaajaa kirjoitti, että heidän tukiverkostonsa on hyvä, mutta tietävät lähipiiristä perheitä, joille varamummo- tai -pappatoiminta olisi tarpeen. Tämä tukiverkon tarve on linjassa tietoon siitä, että perheiden tukiverkosto on ohentunut ja monella on tukiverkoston tarvetta.

Koska koronapandemia alkoi juuri opinnäytetyön teon aikaan keväällä 2020 ja on nostettu esille kysymys, kuinka se vaikuttaa lapsiperheisiin, päätimme sisällyttää tämän kyselyymme. Kysyimme, onko koronapandemia vaikuttanut arkeen esimerkiksi tuen suhteen? Ja onko tuen tarve samanlainen koronapandemian päätyttyä, kuin ennen pandemian rantautumista? Kuusi vastasi, ettei koronapandemia ole vaikuttanut arjen tukeen. Muutama kuitenkin vastasi, että erityisesti harrastusten ja kerhojen loppuminen on vaikuttanut paljon perheen arkeen. Lisäksi iäkkäämpiä sukulaisia on tavattu harvemmin, joka oli vaikuttanut jollakin tasolla tuen saantiin. Pari lapsiperheen vanhempaa kertoi, että tilanne on ollut haastava ja raskas. Perheissä pandemiatilanne on näiden vastaajien mukaan vaikuttanut jaksamiseen negatiivisesti, koska on jouduttu olemaan oman perheen kesken,

lapset ovat olleet etäkoulussa ja harrastukset ovat olleet tauolla sekä läheisiä on tavattu vähemmän.

8.4 Mukaan toimintaan

Kysyttäessä mahdollisten vapaaehtoisten mahdollisuutta sitoutua toimintaan neljästä kaksi vastasi, että heidän elämäntilanteensa tämän sallisi ja siihen olisi voimavaroja ainakin ajoittain. Kahdella arjessa lähipiirin auttaminen toi sisältöä niin, ettei tämmöiseen toimintaan mukaan lähteminen tuntunut ajankohtaiselta.

Kysymykseen miksi olisit halukas lähtemään toimintaan ja mitä koet, että tästä voisit saada, oli vastauksena muun muassa se, että toiminta toisi hyvää mieltä ja itsekin saisi voimaa ja ehkä parhaimmillaan ystävyyttä. Lisäksi ajateltiin, että toiminta toisi vireyttä ja säännöllistä järkevää tekemistä. Ajateltiin myös, että olisi hienoa, jos tämän toiminnan kautta tutustuisi uusiin ihmisiin, sekä saisi lapsille varaisovanhemmat.

Björkmanin ja Vaarnan (2019) opinnäytetyön haastatteluista käy ilmi, että varamummoksi ja -papaksi lähdettiin auttamisen tarpeen vuoksi, sekä toiminnassa mukana olevat totesivat myös sen olevan heille syy herätä uuteen päivään. Haastattelujen mukaan toiminnan kautta varamummit ja -papat kokivat itsensä tärkeiksi, tarpeellisiksi. Varamummitoiminta tuotti heille iloa, onnellisuutta ja hyvää oloa. Toiminnasta saadut kokemukset olivat kaiken kaikkiaan hyviä. Kukaan ei kokenut suhteiden luomista negatiiviseksi asiaksi tai epäluontevaksi vaan haastattelu toi esiin esimerkiksi perheiden avoimen suhtautumisen toiminnalle. Samoja kokemuksia nostivat esille Puumalaisen (2008) opinnäytetyössä haastattelemat varamummit- ja -papat.

Yhdysvaltalainen eläkeläisjärjestö AARP (American Association of Retired Persons) oli koonnut kokemuksia varaisovanhemmiksi (surrogate grandparents) ryhtymisestä. Siellä kerrottiin, että toimintaan oli lähdetty mukaan, koska haluttiin kokea itsensä tarpeelliseksi elämässä ja että toimintaan mukaan lähtijällä olisi

tarjota seuraa, neuvoja tai hieman naurua ja viisautta lähellä olevalle lapsiperheelle esimerkiksi teen tai ruokailun merkeissä. Varaisovanhemmaksi haettiin muun muassa Yhdysvalloissa Facebook-sivuston kautta tai varaisovanhemmaksi oli ryhdytty naapuriperheen lapsille, joihin suhde oli syntynyt luontevasti. (aarp foundation, i.a.)

8.5 Ajatuksia toiminnasta

Lopuksi kyselyssä oli mahdollisuus jakaa ajatuksia vapaasti. Moni vastaajista olikin jakanut ajatuksiaan. Seuraavia kommentteja vastaajilta nousi.

Työn kautta olen tavannut paljon perheitä, joilla tukiverkosto on lähes olematon. Koen että tällaiselle toiminnalle olisi käyttöä, mikäli löytyy tapa löytää avuntarvitsijat ja antajat.

Aivan mahtava olisi tällainen toiminta ja tulisi tarpeeseen hyvin monelle, puolin ja toisin!

Monella läheisellä lasten isovanhemmat asuvat kaukana. Tarvetta varaisovanhemmille varmasti olisi.

Yksi vastaaja kertoi ajatuksistaan näin

Hyvän tekeminen ja auttaminen tärkeää. Pannaan hyvä kiertämään, niin saadaan positiivisuuden kierre käyntiin.

Vastaajat toivat siis esille, että tällainen toiminta olisi hienoa ja heillä on itsellä tai lähipiirissä perheessä tilanne, jossa tarvitaan tukea ja toimita tulisi tarpeen monelle puolin ja toisin.

Yksi vapaaehtoistoiminnan kulmakivistä onkin, että siitä hyötty sekä vapaaehtoinen että toimintaan osallistuva lapsiperhe. Parhaimmillaan toiminta on voimavaraistavaa, antoisaa sekä rikastuttavaa ja tuo iloa kummallekin taholle. Keravalaisen talkoorenkaan kautta varamummon ja -papan kahdelle pojalle saanut äiti kertoo, että nämä ovat tuoneet tukiverkon, rikastuttaneet perheen elämää ja ajattelee, että lapset saavat hyvän kokemuksen isovanhemmuudesta. (Turunen,

2019). Tästä puhuttelevan kommentin oli sanonut eräs 8- vuotias tyttö Yhdysvalloista omista naapurin varamummostaan ja -papastaan. Hän oli vienyt ystävänsä heidän luokseen Halloweenina ja sanonut, että haluaa ystäviensä näkevän heidät, koska he ovat hänen todella tärkeät ystävänsä (Woodward, 2007).

9 VARAMUMMO- JA -PAPPA TOIMINNAN ALOITUS JA PERUSAJATUKSET

9.1 Perusajatus ja -arvot varamummo- ja -pappatoiminnalle

Varamummo- ja -pappatoiminnan on ajatus toteutua seurakunnan vapaaehtoistyönä Karjasillan seurakunnan diakoniatyön ja varhaiskasvatuksen yhteistoimintana. Seurakunnan vapaaehtoistyön periaatteista, diakoniatyön perusteista ja yleisesti laadituista vapaaehtoistyön periaatteista löytyy hyvä pohja myös varamummo- ja -pappatoiminnan taustalle.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton koulutusmateriaalin mukaan vapaaehtoistyön tärkeät periaatteet ovat vapaaehtoisuus, tasa-arvoisuus, vastavuoroisuus, palkattomuus, sitoutuminen toimintaan, luottamuksellisuus, vaitiolovelvollisuus, moninaisuus ja puolueettomuus. Lisäksi on tärkeää, että toimitaan vapaaehtoisen ehdoilla ja toiminta on mielekästä kummallekin osapuolelle. Tärkeää on, että vapaaehtoistoimintaan tullaan omasta tahdosta ja halusta olla mukana toiminnassa. Vapaaehtoistyö lähtee jokaisen mukana olevan arvostuksesta ja sen tulee tuottaa hyvää mieltä kaikille osallistujille. ”Palkkana” toimii toiminnasta saatavat kokemukset. (Ollonen, 2019.)

FinFamin vapaaehtoistoiminnan käsikirjan mukaan (Ollonen, 2019.) vapaaehtoistoiminnan kantavan ajatuksena on, että tavallisen ihmisen tiedot ja taidot riittävät. Vapaaehtoisen ei ole tarkoitus korvata ammattilaista vaan olla yhtenä lisänä arjen tueksi. Erityisesti on huomioitava, että vapaaehtoinen on oikeutettu

perehdytykseen sekä tukeen ja ohjaukseen tehtävässään. Vapaaehtoisen on tärkeää osata nähdä voimavaransa, jotta hän ei lupaa tehdä enemmän kuin ehtii ja jaksaa. Jokaisella vapaaehtoisella tulee olla oikeus itse määrittellä, kuinka pitkäksi aikaa haluaa sitoutua.

Luotettavuus on erittäin tärkeä osa vapaaehtoistyötä, kuten on kaikessa ihmisten kanssa tehtävässä työssä. Vaitiolovelvollisuus jatkuu myös toiminnan päätyttyä. Seurakuntayhtymällä on käytössä oma salassapitosopimus myös luottamushenkilöille ja vapaaehtoistyöntekijöille, joka allekirjoitetaan työtehtävän alkaessa. Tärkeimpänä kuvataan niin, että vapaaehtoinen toimii rinnalla kulkijana, kuunteelijana ja tukena. (Ollonen, 2019.)

Seurakunnan vapaaehtoistyön periaatteiden, diakoniatyön perusteiden ja yleisesti laadittujen vapaaehtoistyön periaatteiden pohjalta olen luonut viisi perusarvoa (Liite 2) varamummo- ja -pappatoiminnan pohjaksi ja punaiseksi langaksi vapaaehtoisen varamummon ja -papan perehdyttämiseen työntekijän avuksi.

Perusarvot ovat

1. **Kohtaaminen**, jotta lähimmäisenrakkaus toteutuisi.
2. **Vuorovaikutus**, sillä toiminta tapahtuu ihmiseltä ihmiselle.
Olemme toisiamme varten.
3. **Kunnioittaminen**, sillä olemme kaikki ainutlaatuisia ja tärkeitä, oli tilanne minkäläinen hyvänsä
4. **Tukeminen** eli perheen tukeminen vapaaehtoisen kautta sekä työntekijän tuki vapaaehtoiselle
5. **Luottamus**, jossa tärkeimpänä vaitiolovelvollisuus

9.2 Toiminta-askeleet varamummo- ja -pappatoiminnan aloittamiseksi

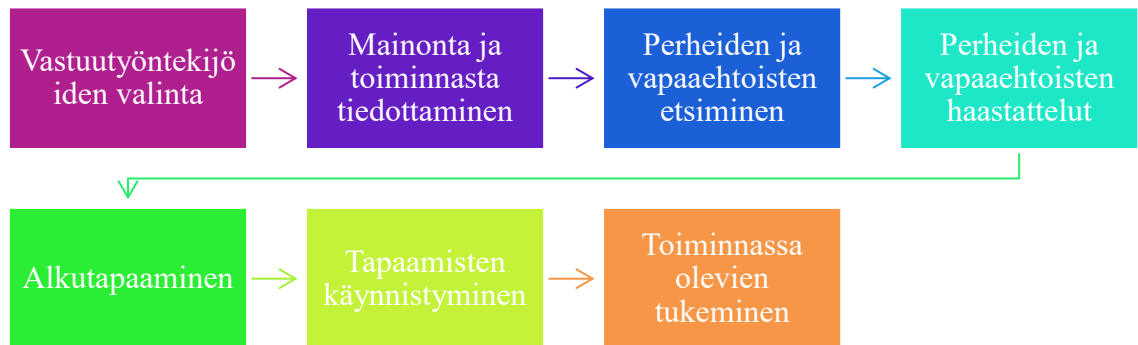
Käytännön toimien ensimmäinen askel on yhteyshenkilön tai – parin sopiminen, jotka koordinoivat toimintaa. Työntekijöinä voisivat olla työparina esimerkiksi diakoniatyöntekijä ja perhetoiminnan ohjaaja varhaiskasvatuksesta. Tämän jälkeen aloitetaan yleinen mainonta toiminnasta ja pyydetään halukkaita perheitä ja vapaaehtoisia ottamaan yhteyttä sekä ilmoittautumaan toimintaan.

Mainontaa voisi toteutua Oulun evankelis- luterilaisen seurakuntayhtymän Rauhan Tervehdys -lehdessä, jaettavilla paperisilla mainoksilla, verkossa seurakuntayhtymän nettisivuilla ja seurakunnan sosiaalisessa mediassa (Varhaiskasvatuksen Facebook- ja Instagram- sivut, Kirkko Oulussa- Facebook -sivu) sekä kasvatustien pitämällä toiminnan esittelyä esimerkiksi diakoniatyön ja lapsiperheiden ryhmissä. Yhtenä toiminnan aloituksena voisi järjestää rennon, matalankynnyksen tapaamisen esimerkiksi illanvieron perheille ja vapaaehtoisille, jotka olisivat halukkaita tämmöiseen toimintaan. Tähän esimerkiksi työntekijä voisi kutsua mahdollisia perheitä ja vapaaehtoisia suoraan heitä kohdatessa tai yhteistyökumppanin, kuten kaupungin perhetyön kautta.

Perheiden ja vapaaehtoisten löytäminen voi olla haaste. Tämän vuoksi hyvään tiedottamiseen toiminnasta tulee panostaa erityisesti myös yhteistyökumppaneiden kautta. Niin perheet kuin vapaaehtoiset tulee haastatella työntekijän toimesta, jotta heidän tilanteestaan saadaan tietoa ja näin myös päästään paremmin katsomaan kuka vapaaehtoinen olisi sopiva kenenkin perheeseen varamummoksi tai -papaksi.

Kun on löydetty niin perheitä, kuin vapaaehtoisia ja heidät on haastateltu, on tärkeää etsiä oikea vapaaehtoinen oikealle perheelle sekä perehdyttää vapaaehtoiset varamummot ja -papat järjestämällä esimerkiksi varamummo- ja – papakoulutuksen. Tämän jälkeen voisi järjestää tapaamisen, jossa on sekä perhe, vapaaehtoinen ja työntekijä. Tässä tapaamisessa on hyvä sopia käytännöt toiminnalle sekä sisältö juuri heille sopivaksi. Näin tapaamiset vapaaehtoisten ja

perheiden välillä pääsevät alkamaan. Tässä kuviossa on havainnollistettu toiminta-askleet vaihe vaiheelta.

Kuvio 3 Varamummo- ja -pappatoiminnan toiminta-askleet

Suuressa roolissa toiminnan edetessä on tukea niin perhettä kuin vapaaehtoista toiminnan aikana ja siksi työntekijän yhteydenpito kumpaankin osapuoleen on tärkeää. Tärkeä on myös arvioida toimintaa. Vapaaehtoistyön arvioinnissa olennaista on seurata toiminnan merkitystä ja tuloksia. Toimijoiden on tärkeää kerätä palautetta toiminnasta niin siihen osallistuvilta perheiltä kuin varamummoilta ja -papoilta. Vapaaehtoisille varamummoille ja -papoille on tärkeää järjestää myös koulutusta vapaaehtoistoiminnan tueksi esimerkiksi seurakunnan työntekijöiden organisoimana ja järjestämänä.

10 POHDINTA JA ARVIOINTI

Kyselyyn vastanneiden määrä oli kohtalaisen pieni, ja niiden perustella ei voida tämän vuoksi tehdä kattavia perustavaa laatua olevia päätelmiä. Vastaukset olivat kuitenkin osaksi hyvinkin syvällisesti ajatuksia kuvaavia. Suurin osa vastaajista jakoi sanallisestikin ajatuksiaan ja kertoi itsellään tai lähipiirissään olevan tukiverkoston vähyyttä. Tämä vahvistaa tämän otannan osalta lähtöajatus siitä,

että vaikka tukiverkkoja monilta löytyykin, tuen tarvetta olisi kyllä enemmän lapsiperheiden arjessa.

Vastausten pohjalta varamummo- ja -pappatoiminnalla näyttäisi olevan ainakin tämän otannan mukaan tarvetta Karjasillan seurakunnan alueella. Yksi vastaaja avasikin mielestäni hyvin, että seurakunta koetaan varmasti hyväksi ja turvallisiksi taustayhteisöksi tämmöiseen toimintaan. Seurakunnan toimintaan pääsee mukaan matalalla kynnyksellä ja ilman suurempia vaatimuksia ja kriteereitä. Tämä voi madaltaa kynnystä lähteä toimintaan mukaan. Haasteena todennäköisesti on, miten löytää heidät, jotka ovat tällaisen palvelun tarpeessa ja halukkaita lähtemään siihen mukaan.

Opinnäytetyö sai pohtimaan lapsiperheiden tilannetta ja erityisesti tukiverkoston tarvetta entistä enemmän. Nousi vahvana ajatus, kuinka seurakunta voisi olla tässä apuna ja pohtimassa monipuolista, perheiden tarpeista ja toiveista lähtevää perhekeskeistä diakoniatyötä. Ja kuinka voimme vahvistaa vapaaehtoisten roolia tässä työssä. He voisivat olla rikastuttamassa perhetyötä osallisuudellaan.

Vapaaehtoiset perheiden kanssa tehtävään työhön tulee valita huolella, jotta tiedämme, että heillä on voimavaroja ja oikea ajatus lähteä mukaan toimintaan sekä toimimaan perheiden parissa. Lisäksi perehdytys, jonkin tasoinen koulutuskin sekä tuki vapaaehtoiselle työntekijältä on myös ensiarvoisen tärkeää.

Vastaajien palautteen perusteella kyselylomake olisi voinut vielä selkeämpi ja yksinkertaisempi. Ajatuksena oli, että kysely ei ole liian pitkä ja raskas vastata. Käytimme puolistrukturoitua kyselyä myös siitä syystä, jotta se selkeyttäisi ja helpottaisi valmiine vastausvaihtoehtoineen sekä avoimine kysymyksineen antaisi myös mahdollisuuden kertoa omia ajatuksia. Yhtenä kehitysaiheena nousi se, että kyselyssä olisi voinut huomioida vielä enemmän yksihuoltajaperheiden tilannetta. Tämä voisi tuoda vielä lisää syvyyttä kyselyn vastauksien analysointiin. Jatkotutkimusaiheena voisikin olla tämän opinnäytetyön pohjalta selvittää tarkemmin yksihuoltajaperheiden tuen tarvetta tai vapaaehtoisten varamummojen ja -pappojen koulutusmateriaalin kehittämistä.

Toiminta istuisi hyvin seurakunnan tavoitteeseen auttaa tuen tarpeessa olevaa ja tuoda ihmisille apua arjen keskelle. Tämä nousee seurakunnan perustehtävästä ja diakonisen työtteen vahvistumisesta seurakunnan työssä. Työurani aikana seurakunnan varhaiskasvatus on muuttunut hyvin paljon. Työ on mennyt paljon perhetyön suuntaan ja meiltä toivotaan perheiden yhteistä toimintaa, kuten kerhoja, leirejä ja retkiä. Jokaisen on tärkeää tulla nähdyksi, kuulluksi ja päästä osaksi johonkin ryhmään. Tämän muutoksen keskellä joudutaan pohtimaan missä on seurakunnan paikka ihmisten elämässä. Voisiko se olla vielä enemmän arjen rinnalla kulkijana juhlahetkien lisäksi ja tuoda lähelle ihmisiä matalla kynnyksellä seurakuntaa tällöisen vuorovaikutteisen vapaaehtoistoiminnan kautta.

Opinnäytetyön kehittämistyön toteutus etenee niin, että menen esittelemään toukokuun 2021 aikana opinnäytetyötäni ja sen sisältöä niin varhaiskasvatuksen sekä diakoniatyön tiimiin. Loppukevään ja -alkukesän aikana tehdään vuoden 2022 budjetti ja toimintasuunnitelma Karjasillan seurakunnassa. Opinnäytetyöstä jäi kytemään into ja toive tällöisen toiminnan toteutumisesta ja toivottavasti tämä voi olla alkuaskeleina siihen.

LÄHTEET

- Aarp Foundation (i.A.) For Surrogate Grandparents, the Ties Still Bind
 Saatavilla 28.3.2012 https://www.aarp.org/home-family/friends-family/info-2017/surrogate-grandparents-benefits-fd.html?fbclid=IwAR3rmMU4rNcLmMV4NgP4toW9Qtz5sILXZjAoPoYdBZt5JI5n5_C6_2_ue4U
- Backman, I., (2009) Varamummot lasten ja perheiden tukena. [Opinnäytetyö. Laurea ammattikorkeakoulu.] Saatavilla 24.4.2021 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/3344/Backman_lina.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Björkman, T. & Vaarna, S-M. (2019). Jokaiselle lapselle isovanhempi – Varamummotoiminta. [Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, hoitoalan koulutusohjelma]. Saatavilla 25.5.2020 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/168059/Ont_Jokaiselle%20lapselle%20isovanhempi_Bj%c3%b6rkman_Vaarna.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Care.com (i.a). Saatavilla 25.5.2020 www.care.com
- Diakonia-ammattikorkeakoulu (2020) *Tutkimus ja kehittämistyön luotettavuus*. LibGuides. Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas 2.0. Saatavilla 25.4.2021 https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760642&fbclid=IwAR3MCe2WNij-SEAmNWeZM456fBI2XnQg5kg_L4Fi35q63BC16lg94q7tUW4g
- Diakoniatyön eettiset ohjeet (2016) Saatavilla 25.5.2020 https://www.dtl.fi/media/dtl_eettisetohjeet_2016.pdf
- Duncan, A. (07.12.2019) Surprising Facts and Research About Stay-at-Home Moms VeryWellFamily Saatavilla 24.4.2021 <https://www.verywellfamily.com/research-stay-at-home-moms-4047911>

- Jansson, E. (7.10.2015) Kotiäiti – vain sohvapehmeiden ja tv-shopin asiantuntija? Emmi Anniina. *Vaikuttajamedia*. Saatavilla 28.3.2021 <https://emmianniina.vaikuttajamedia.fi/tag/kotivanhemmuus/>
- Kaitainen, M. (30.3.2020) Lukijalta: Antakaa arvostusta ja eläkettä kotiäideille. Etelä-Suomen Sanomat. Saatavilla 24.4.2021 <https://www.ess.fi/paakirjoitus-mielipide/1182729>
- Kansalaisareena Kansalaistoimintaa varten Vapaaehtoistoiminnan määritelmä Saatavilla 28.3.2021 <https://kansalaisareena.fi/vapaaehtoiselle/vapaaehtoistoiminnan-maaritelma/>
- Karhula, S. (2018). Sosiaalinen tukiverkosto. Perhe, ystävät ja työkaverit tukena arjessa. [Opinnäytetyö. Poliisiammattikorkeakoulu]. Saatavilla 25.4.2021 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141633/ON_Karhula.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Karjasillan seurakunnan toimintakertomus 2020 (22.1.2021) Kirkkoverkko- Karjasillan seurakunta- yhteiset tiedostot - toimintakertomukset
- Karjasillan seurakunnan toimintasuunnitelma vuodelle 2021. Kirkkoverkko. Karjasillan seurakunta. Yhteiset tiedostot. Toimintakertomukset. 2021
- Karjasillan seurakunta. (5.2.2021) Varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma 2021. Kirkkoverkko. Karjasillan seurakunta. yhteiset tiedostot. toimintakertomukset
- Karvonen, S. (2018) Koetun hyvinvoinnin tila tunnuslukujen valossa. Teoksessa Kestilä, L. & Karvonen, S. (toim.), Suomalaisten hyvinvointi 2018. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Punamusta Oy.
- Kirkkohallitus (i.a.) Perhelähtöisen seurakunnan suuntaviivat. https://www.epressi.com/media/userfiles/132964/1575981605/perhelahtoisenseurakunnansuuntaviivat-linjaukset.pdf?fbclid=IwAR175ZqM_yzcA8DILBX9ySC-vqvZ4eNN4tLsY58FXQgAn9-YOexEVLU4s-Kg –
- Kirkkohallitus (2012) Minäkö perhetyöntekijä? Suuntaviivoja perhelähtöisen työotteen vahvistamiseen seurakunnassa. Saatavilla 24.4.2021 <https://evl.fi/documents/1327140/39461555/Min%C3%A4k%C3%B6+perhety%C3%B6n+tekij%C3%A4/2f2d73e9-cdde-a809-d3c0->

[1dd092ef1f4e?fbclid=IwAR3fnNOMZ-](https://evl.fi/documents/1327140/52566740/Kohtaamisen+kirkko.pdf/d3b98b1a-8d4c-fcf5-01f3-02e8ba28a784?t=1560323101000)

[Cy8kkxAnQ2pbiGx437heEt L GnIBrEyBMY1DXxMVBkRLZxF8](https://evl.fi/documents/1327140/52566740/Kohtaamisen+kirkko.pdf/d3b98b1a-8d4c-fcf5-01f3-02e8ba28a784?t=1560323101000)

Kirkkohallitus (2014) Kohtaamisen kirkko. Suomen evankelisluterilaisen kirkon toiminnan suunta 2020. Saatavilla 24.4.2021 <https://evl.fi/documents/1327140/52566740/Kohtaamisen+kirkko.pdf/d3b98b1a-8d4c-fcf5-01f3-02e8ba28a784?t=1560323101000>

Kirkkohallitus (2015) Vapaaehtoistyön koordinaatiota ja toimintaedellytysten kehittämistä selvittävän työryhmän raportti VM005:00/2015 Saatavilla 25.5.2020 <https://evl.fi/documents/1327140/43353795/Vapaaehtoisty%C3%B6n+koordinaatiota+ja+toimintaedellytysten+kehitt%C3%A4mist%C3%A4+selvitt%C3%A4v%C3%A4n+ty%C3%B6ryhm%C3%A4n+raportti.pdf/0a238a44-ee58-053e-6768-005442e51127?t=1555573075000>

Kirkkohallitus (2018). Yhä useampi suomalainen tekee vapaaehtoistyötä. Vapaaehtoistyön tutkimus 2018. Saatavilla 24.4.2021 <https://evl.fi/uutishuone/tiedotearkisto/-/items/item/19301/Yha+useampi+suomalainen+tekee+vapaaehtoistyota>

Kirkkohallitus (2021) Ovet auki ulospäin. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategia vuoteen 2026. Saatavilla 24.4.2021 <https://evl.fi/documents/1327140/52567038/Ev.lut.kirkko-strategia.pdf/9fb95410-78a0-6ace-a331-aa2c31b869c5?t=1600781363026>

Kirkon tutkimuskeskus (15.9.2016) Vapaaehtoiset seurakunnissa. Saatavilla 24.4.2021 <https://public.tableau.com/profile/kirkon.tutkimuskeskus#!/vizhome/Vapaaehtoisetseurakunnissa/Story1>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (19.12.2016) *Mitä kuuluu, vanhempi – kysely. Vastausten yhteenveto.* Saatavilla 24.4.2021 <https://cdn.mll.fi/prod/2018/02/05171438/MIT%C3%84-KUULUU-VANHEMPI-raportti-joulukuu-2016.pdf>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (31.7.2020) *Perhecummit Saatavilla 25.3.2021* <https://www.mll.fi/vanhemmille/toiminta-lapsiperheille/perhecummit/>

Mendes, E., Saad, L. ja McGeeney K. (18.5.2012) Stay-at-Home Moms Report More Depression, Sadness and Anger. Gallup. Saatavilla 24.4.2021

<https://news.gallup.com/poll/154685/stay-home-moms-report-depression-sadness-anger.aspx>

Mikkola, Anne (6.6.2018) Syntinä kotiäitiys Karjalan Heili Saatavilla 24.4.2021

<https://www.heili.fi/uutiset/mielipidekirjoitukset/item/5467-syntina-kotiaitiys>

Mommo, P. (4.9.2015) Lapsiperheiden tukiverkosto on hiutunut seitiohueksi – Perheet painivat arjessa historiallisen yksin. *YLE Uutiset*. Saatavilla

24.4.2021 <https://yle.fi/uutiset/3-8277112>

Ollonen, V. (16.8.2019) Vapaaehtoistoiminnan käsikirja osa 1. Periaatteet, tavoitteet FinFami. Yhdistyshallinnon laatukäsikirja. Saatavilla 28.3.2021

<https://finfamilaatu.fi/laatukasikirja/1280/>

Oulun kaupunki. (2019) *Oulun kaupungin muuttotutkimus* Saatavilla 29.3.2021

<https://www.ouka.fi/documents/64220/117632/Muuttotutkimus%2C+Oulun+kaupunki.pdf/36d4438a-3f5e-401f-a982-591852165e67>

Oulun seurakunnat. (i.a.) Karjasillan seurakunta. saatavilla 28.3.2021 www.oulunseurakunnat.fi/

[Karjasillan seurakunta](http://www.oulunseurakunnat.fi/Karjasillan_seurakunta)

Oulun seurakunnat. (i.a) *Tapahtumat*. saatavilla 28.3.2021 <https://www.oulunseurakunnat.fi/apua-ja-tukea/perheille>

<https://www.oulunseurakunnat.fi/apua-ja-tukea/perheille>

Oulun seurakuntayhtymä (2019) Sinun tähtesi! Oulun seurakuntayhtymän strategia 2016. Saatavilla 24.4.2021 https://www.oulunseurakunnat.fi/documents/332811/8833232/Oulun+seurakuntayhtym%C3%A4n+strategia+2026/1d13d4db-7254-3a87-78bf-31e0931ed630?fbclid=IwAR21CXn93dm6mQkDsd1Ja_7p15z42oik9eKzU5aFddI9VZTN50r9_fNKF-8

https://www.oulunseurakunnat.fi/documents/332811/8833232/Oulun+seurakuntayhtym%C3%A4n+strategia+2026/1d13d4db-7254-3a87-78bf-31e0931ed630?fbclid=IwAR21CXn93dm6mQkDsd1Ja_7p15z42oik9eKzU5aFddI9VZTN50r9_fNKF-8

Paavola, A. (2004) Leksandin perhekeskuksen toimintamalli. Teoksessa A. Paavola (toim.) Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi. Kokemuksia Ruotsin Leksandissa ja useista Suomen kunnista. (s.8-23) (Lastensuojelun keskusliitto) Gummerus kirjapaino Oy.

Peruspalvelukuntayhtymä. Kallion alueen lapsi- ja perhepalvelut. Saatavilla

28.3.2021 <https://docplayer.fi/3397097-Peruspalvelukuntayhtyma-kallion-alueen-lapsi-ja-perhepalvelut.html>

- Pietilä – Hella, R. (2010) Perhevalmennus äitien kohtaamispaikkana Teoksessa Laine, T., Hyväri, S. ja Vuokkila- Oikkonen, P. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Tammi.
- Puumalainen, Satu (2008) ”Rakkautta, aikaa ja kokemusta” Ikääntyneiden kokemuksia varaisovanhemmuudesta. [Opinnäytetyö. Kemi – Tornio ammattikorkeakoulu] Saatavilla 24.4.2021 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/1465/puumalainen_satu.pdf?sequence=1&isAllowed=y&fbclid=IwAR2oLH9znehxx3bxRnKw8d8ZtNech8ZH8jr_URMt2_XZGJ4ICLDkawAaKAE
- Red Net. (i.a.) Punaisen ristin sivusto vapaaehtoisille. Varamummotoiminta. Saatavilla 28.3.2021 <https://rednet.punainenristi.fi/node/12658>
- Rättyä, L. (2019) Diakoniatyö yksilöllisenä ja yhteisöllisenä auttamisena yhteiskunnallisessa muutoksessa. [Kuopion Yliopiston julkaisuja 179. Väitöskirja.] Saatavilla 24.4.2021 <https://core.ac.uk/download/pdf/15168046.pdf>
- Sipura, Anna (2014) Varamummo ja varavaaritoiminnan käynnistäminen perhekerhoissa [Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu] Saatavilla 24.4.2021 https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74642/sipura_anna_HELSINKI.pdf?sequence=1&isAllowed=y&fbclid=IwAR3G_D1eeczMuyJmGfSzIO09PVzYR8t6V2SHXP7q4gpD6AYMj0kIM03iLrs
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.) Diakonia. Saatavilla 24.4.2021 Saatavilla 24.4.2021 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/diakonia>
- Suomen evankelis- luterilainen kirkko. (i.a.) Diakoninen perhetyö. Saatavilla 24.4.2021 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/diakonia/sosiaalinen-hyvinvointi-ja-ihmissuhteet/perhe>
- Suomen evankelis- luterilainen kirkko. (i.a.) Vapaaehtoistoimintaa säätelevät lait ja normit. Saatavilla 25.4.2021 <https://evl.fi/plus/seurakuntaelama/vapaaehtoistoiminta/vapaaehtoistoimintaa-saatelevat-lait-ja-normit>
- Suomen sosiaali ja terveys ry (2021) *Vapaaehtoistoiminnan arvo*. Saatavilla 24.4.2021 <https://www.soste.fi/jarjestoipas/vapaaehtoistoiminnan-arvo/>

- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (24.3.2021) Vauvaperheiden hyvinvointi. FinLapset-kyselytutkimus 2020. Koronaepidemia on heikentänyt vauvaperheiden jaksamista. Tyytyväisyys perhe-elämään silti suurta. Saatavilla 6.4.2021 [Vauvaperheiden hyvinvointi - Finlapset-kyselytutkimus 2020 \(julkari.fi\)](https://www.julkari.fi/handle/10137/54111)
- Turunen, P. (28.5.2015) Keravalaisista varaisovanhemmista tuli turvaverkko lapsiperheelle. Studio 55. Saatavilla 24.4.2021 <https://www.studio55.fi/vapaalla/article/keravalaisista-varaisovanhemmista-tuli-turvaverkko-lapsiperheelle/5128004>
- Vaasan ensi- ja turvakoti (i.a.) Varamummotoiminta. Saatavilla 25.4.2021 https://www.vaasanensijaturvakoti.fi/varamummotoiminta?fbclid=IwAR0N9ABkMqs4IsedRzg_d048f14GiCM8IKzi3UeQXjoxGKB6o2X2asrvLCA
- Woodward, B. (2.12.2007) Surrogate grandparents. Considerable. Saatavilla 23.4.2021 <https://www.considerable.com/life/family/surrogate-grandparents/>

LIITE 1. Kyselykaavake

Tervehdys! Olemme Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijoita Oulun kampukselta. Opiskelemme sosionomiksi (AMK) ja diakoniksi. Teemme opintoihin liittyvää opinnäytetyötä varamummo ja – pappi toiminnasta.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa, olisiko varamummo ja – pappi toiminnalle tarvetta yhteistyöseurakunnassamme Karjasillan seurakunnassa. Toiminta tarkoittaa sitä, että vapaaehtoinen aikuinen alkaa varamummoksi- tai pappiksi lapsiperheelle. Lisäksi haluamme selvittää toimintaan liittyviä toiveita ja ajatuksia.

Kysely toteutetaan anonyymisti ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Vastaukset hävitetään tietosuojalain mukaisesti.

Kiitämme jo etukäteen vastauksista ja toivotamme hyvää kesää! 😊

Ystävällisesti, Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat
Heini Kärkkäinen ja Mari Jääskeläinen

1. Vastaaaja:

Lapsiperheen vanhempi
Vapaaehtoinen mahdollinen varamummo tai - pappi

1. Olisiko tällaiselle toiminnalle mielestäsi tarvetta?

Kyllä, meidän perheelle/minulle vapaaehtoisena
Kyllä, tuttavapiirissäni on toiminnasta hyötyviä perheitä
Kyllä, tunnen toimintaan sopivia vapaaehtoisia
Ei, en koe, että toiminnalle olisi tarvetta

2. Vanhempi:

Onko sinulla mielestäsi riittävä ja toimiva tukiverkosto?
Koetko, että tarvitsisit siihen vahvistusta?

3. Vapaaehtoinen:

Koetko, että sinulla olisi voimavaroja ja halua lähteä mukaan toimintaan?
Mahdollistaisiko elämäntilanteesi sitoutumisen tällaiseen toimintaan?

4. Mitä toivoisit toiminnalta? Voit valita useamman vaihtoehdon.

Ulkoiluseura
aikuinen juttukaveri
kaupassa/ostoksilla käynti

apuaan toimintaan, esim. perhekerhoon lähtemisen tuki
asiointiapua, esim. virasto/lääkäri/yms.
Yleistä ajanviettoa yhdessä (laulaminen, lukeminen, pelailu yms.)
Apua kirkon tilaisuuksien
muuta, mitä

5. Vanhempi:

Onko koronapandemia vaikuttanut arkeesi esimerkiksi tuen suhteen? Uskotko tuen tarpeen olevan samanlainen koronan päätyttyä kuin ennen pandemiaa?

6. Vapaaehtoinen: Onko koronapandemia rajoittanut sosiaalisia suhteitasi? Vaikuttaako pandemia haluusi lähteä mukaan toimintaan?

7. Miksi olisit halukas lähtemään mukaan toimintaan?
Mitä koet, että voisit saada tästä toiminnasta?

8. Muuta, mitä (tähän voit avata vapaasti ajatuksia)?

LIITE 2. Varamummo- ja -pappatoiminnan perusarvot Karjasillan seurakunnassa

1. Kohtaaminen, jotta lähimmäisenrakkaus toteutuisi.
2. Vuorovaikutus, sillä toiminta tapahtuu ihmiseltä ihmiselle. Olemme toisiamme varten.
3. Kunnioittaminen, sillä olemme kaikki ainutlaatuisia ja tärkeitä, oli tilanne minkäläinen hyvänsä.
4. Tukeminen eli perheen tukeminen vapaaehtoisen kautta sekä työntekijän tuki vapaaehtoiselle.
5. Luottamus, jossa tärkeimpänä vaitiolovelvollisuus.

Muistolauseena:

Jeesus vastasi: ”Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydämeestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi. Tämä on käskyistä suurin ja tärkein. Toinen yhtä tärkeä on tämä: Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi. Näiden kahden käskyn varassa ovat laki ja profeetat.”

(Matt. 22:37–40.)